

Zagospodarowanie lasu wobec oczekiwań społecznych i zmian środowiskowych, w świetle aktualnie obowiązujących Zasad Hodowli Lasu i Zarządzeń Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

Krzysztof Rostek¹, Stanisław Drozdowski², Michał Magnuszewski¹

¹ Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, ul. Grójecka 127, 02-124 Warszawa, sekretariat@lasy.gov.pl;

² Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej nr 3, 05-090 Raszyn

{krzysztof.rostek, michal.magnuszewski}@lasy.gov.pl, S.Drozdowski@ibles.waw.pl

Gospodarka leśna podlega ciągłym modyfikacjom wynikającym z różnych uwarunkowań środowiskowych, gospodarczych i społecznych. W historii rozwoju leśnictwa występowały różne modele prowadzenia lasu w oparciu o wzorce rolnicze, naśladowaniu naturalnych procesów występujących w lesie, realizacji określonych dominujących funkcji lub ich łączeniu w jednym czasie i miejscu. Obecnie głównymi czynnikami wpływającymi na rozwój gospodarki leśnej są obserwowane dynamiczne zmiany środowiskowe przejawiające się ocieplaniem klimatu i suszami o ekstremalnym charakterze oraz wzrostem oczekiwań względem społecznych funkcji lasu, a w szerszym kontekście wzrostem ważności usług ekosystemowych pełnionych przez las. W odpowiedzi na te wyzwania, powstają nowe zarządzenia i inne normatywy takie jak zasady i instrukcje określające metody zagospodarowania lasu w świetle obecnych zagrożeń i oczekiwań.

Przykładem takich zarządzeń może być powstałe na przełomie lat 2019/2020 Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 17 września 2019 roku, w którym powołano zespół zadaniowy do opracowania kompleksowego programu przeciwdziałania procesom zamierania lasów w Polsce oraz wdrożenia działań mitygujących do 2030 roku. Efektem prac powołanego zespołu było sformułowanie szeregu zasad i działań mających na celu zapewnienie stabilności i zdrowia drzewostanów. Innym bardzo ważnym etapem prac dotyczącym adaptacji gospodarki leśnej do obserwowanych i przewidywanych zmian środowiskowych i społecznych było wdrożenie nowelizacji Zasad Hodowli Lasu, 5 grudnia 2023 roku Zarządzeniem nr 108 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Opracowanie to bazuje na ponad 100-letnim doświadczeniu praktyki hodowlanej Lasów Państwowych, uwzględniając jednocześnie aktualne przemiany środowiskowe i społeczne. Zasady te w swojej naturze nie są instrukcją, lecz zbiorem wytycznych dających leśnikom dużą elastyczność w zarządzaniu lasami, dostosowaną do specyfiki danego terenu. W najnowszym wydaniu Zasad podkreśla się konieczność obserwacji procesów naturalnych i ich integrowania z zaplanowanymi działaniami gospodarczymi, takimi jak odnawianie lasu, selekcja, czy dobór składu gatunkowego drzewostanu. W ostatnim czasie, zgodnie z poleceniem Ministra Klimatu i Środowiska, Lasy Państwowe zobowiązały się do ograniczenia stosowania rębni zupełnych. Polecenie to wdrożono do praktyki Zarządzeniem nr 87/90 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 2024 roku, które wprowadza wytyczne ograniczające cięcia zupełne na rzecz bardziej złożonych metod odnowienia lasu.

W zarządzeniu tym wdrożono również nową koncepcję tzw. leśnictwa retencyjnego, która wpisuje się w zalecany obecnie model leśnictwa określany jako bliższy naturze (closer to nature forestry). Zakłada on pozostawianie większej powierzchni drzewostanu (co najmniej 5–10%) jako obszarów wyłączonych z użytkowania. Takie podejście ma na celu utrzymanie naturalnych procesów ekosystemowych, utrzymanie bioróżnorodności oraz ograniczenie negatywnego wpływu działalności gospodarczej na krajobraz.

Wskazane powyżej zarządzenia i zasady wdrożone do praktyki leśnej w ostatnich okresie są odpowiedzią na dynamiczne zmiany środowiskowe i społeczno-gospodarcze. Zmiany te definiują na nowo ideę trwałości lasu i funkcji pełnionych przez ekosystemy leśne. Zagrożenia środowiskowe sprawiły, że w dzisiejszej hodowli lasu najważniejsze są cechy adaptacji do zmian środowiskowych, poprawienia kondycji drzew zamiast jakości technicznej i sumarycznej produkcji drzewostanu. Z punktu widzenia zachowania i wzbogacania różnorodności biologicznej, w jeszcze większym stopniu uwzględnia się naturalne procesy odnowieniowe oraz zachowanie nisz ekologicznych dla różnych organizmów występujących w lesie (retencja), a ponadto zaleca się kształtować las tak, aby lepiej spełniał oczekiwane przez społeczeństwo usługi ekosystemowe.